

Portret van een *alongsider*

Net als ander sociaal werk is ook opbouwwerk geen luxe, stelt opbouwwerker Wessel Zwartsenberg. In het licht van de problemen die veel mensen in de huidige samenleving ervaren, kunnen beide groepen professionals een belangrijke rol spelen. Ze kunnen daarin complementair zijn aan elkaar, maar dat is niet vanzelfsprekend het geval.

TEKST: FRANK VAN WIJCK FOTO: GOEDELE MONNENS

Hoewel zijn vak in de 27 jaar dat hij het nu beoefent in de kern hetzelfde is gebleven, ziet Zwartsenberg toch wel degelijk dat gaandeweg een verandering is opgetreden. “In de beginjaren waren er veel bewoners- en wijkplatforms”, vertelt hij. “Je was vast betrokken bij een bewonersgroep en maakte daar ook echt deel van uit. Nu opereer je meer vanuit het perspectief van de bewoners. Daarbij heb je natuurlijk contacten met andere partijen die ook voor de bewoners actief zijn, maar daarin moet je wel de grens bewaken. Je moet niet met zoveel partijen samenwerken dat je de bewoners niet meer ziet. Dat is echt een competentie die je als opbouwwerker moet ontwikkelen en die je ook moet bijhouden.”

De opbouwwerker werkt ook anders dan andere partijen, stelt hij. Hij vertelt: “Je bent geen hulpverlener maar helpt op een procesgerichte manier mensen om dingen zelf te kunnen doen. Echt iets anders dan een buurtsportwerker bijvoorbeeld. Die organiseert sport in de wijk, iets wat niet proces- maar juist organisatiegericht is. Een buurtsportwerker is gewend activiteiten te organiseren. De opbouwwerker kijkt juist vanuit de vraag: waar zitten de mensen en wat willen ze? Dit werk is dus niet afgerond in doel en tijd. In tegenstelling tot hoe opdrachtgevers er

soms tegenaan kijken, want die verwachten nog wel eens dat je dingen *smart* doet. Dat past niet bij opbouwwerk, de dingen die je voor ogen hebt, worden veelal pas gaandeweg bereikt.”

Ik kijk naar de vraag waar de eenzame mensen zitten en wat zij samen kunnen doen.

Bewoners centraal

Een paar jaar geleden zette Zwartsenberg een inspiratiegroep op in de Nijmeegse regio waar hij actief is. Hij vertelt: “Dat start heel open, met de vraag: hoe vind je het om in deze buurt te wonen? Zo begin je het gesprek. Er is niet direct een uitgesproken doel. Maar aan het einde van de avond lag er wel een lijstje van dingen die mensen graag voor elkaar wilden krijgen: een moestuin, een spelletjesavond, een repair-café. Dat borrelt op tijdens zo’n avond. Maar ik verbind daar als opbouwwerker geen

tijdpad aan en vraag ook niet wie zich als vrijwilligers willen opwerpen.”

Het is een aanpak die Zwartsenberg wel karakteriseert met de mooie term *alongsider*. Geen insider, ook geen outsider, maar iemand die het eigenaarschap van bewoners centraal stelt en op basis daarvan met hen optrekt. “Als je richting gaat geven aan het proces, ben je geen *alongsider* meer maar degene die het proces gaat sturen”, zegt hij. “En dat is precies wat ik niet wil doen, want ik weet dat het tijd nodig heeft om bewoners in beweging te brengen.”

Potentieel complementair

Opbouwwerk is niet iets dat zich in welvarende wijken afspeelt. “Daar weten mensen zich wel te redden”, zegt Zwartsenberg. “Ik werk in volksbuurten, in buurten waar veel maatschappelijke vraagstukken leven. Het zijn buurten met veel sociale woningen. Daar zijn steeds meer mensen met begeleidingsvragen komen te wonen. Ik ga daar niet naartoe als hulpverlener, ik kijk naar wat mensen nog wel kunnen.”

Dat doet een sociaal werker toch ook? “Zeker”, zegt Zwartsenberg, “maar die doet dat meer individueel. Ik werk juist aan gemeenschapsvorming, aan het creëren van verbinding tussen mensen. Een sociaal werker biedt hulp aan iemand die eenzaamheid ervaart, momenteel een van de grote problemen. Ik kijk naar de vraag waar de eenzame mensen zitten en wat zij samen kunnen doen. We kunnen dus complementair zijn aan elkaar, maar daarvoor moeten we wel samen afstemmen hoe we

elkaar kunnen aanvullen. In de praktijk zie je toch vaak dat vanuit het individuele perspectief wordt gekeken, werken aan de samenhang blijft onderbelicht. Ik zat in 2012 in een van de eerste sociaalwijkteam pilots om tot meer afstemming te komen. Maar het blijft zoeken als je als enige opbouwwerker tussen een team van negen hulpverleners zit. Daarbij speelt ook mee dat ons werk niet altijd makkelijk uit te leggen is.”

Investing nodig

Tijd voor ambassadeurswerk dus? “Ja, maar er zouden ook meer opbouwwerkers moeten zijn”, zegt Zwartsenberg. “Als ik kijk naar de uitdagingen in de huidige samenleving – eenzaamheid, vergrijzing, armoede – is dat zeker geen luxe. Maar het betekent dat ook nieuwe opbouwwerkers moeten worden opgeleid. Dit vergt dat samenwerkingsopbouw ook weer een plaats moet krijgen als specialisme in de Social Work opleidingen. Het is daar nu een onderbelicht begrip in.”

Maar het gaat niet om opbouwwerkers alleen, erkent hij. Met een schuin oog naar de doelstellingen van het Integraal Zorgakkoord realiseert hij zich dat ook meer in sociaal werk moet worden geïnvesteerd, om de doelstellingen uit dat akkoord te kunnen waarmaken. “Wijkverpleegkundigen net zo”, voegt hij hieraan toe, “voor de ouderen. Maar het gaat om veel meer groepen dan dat alleen. Denk ook aan de mensen die afgehaakt zijn, die elkaar, de politiek en onze samenleving niet meer begrijpen. We moeten gewoon in gesprek met die mensen. Er is heel veel te doen.”

OPBOUWWERK IS GEEN LUXE

Op buurtwijs.nl, het platform voor buurtontwikkeling, postte Zwartsenberg recent een opinieartikel (Opbouwwerk is geen luxe | buurtwijs.nl) onder de kop *Opbouwwerk is geen luxe*. Hij stelt hierin dat wijken opbloeien door te investeren in duurzame relaties, maar dat dit wel vraagt om een investering in versterking van de positie van het opbouwwerk.

In het verlengde hiervan pleitte Lex Staal, directeur van Sociaal Werk Nederland, recent in een blog (Gezocht: Nationale Opbouwwerker m/v | Sociaal Werk Nederland) voor een Nationale Opbouwwerker, ‘iemand die zorgt dat groepen mensen niet langer tegen elkaar worden uitgespeeld bij het brandjes blussen op de korte termijn, maar perspectief biedt vanuit een gedeeld en hoopgevend toekomstbeeld’.